

KS. WOJCIECH GUZEWICZ
MAGDALENA SZYMAŃSKA

„WIADOMOŚCI SKAUTOWE”. POWSTANIE – REDAKCJA – CHARAKTERYSTYKA

Treść: Wprowadzenie, 1. Geneza i rozwój, 2. Redaktorzy naczelni i autorzy, 3. Profil i szata graficzna, Zakończenie.

Wprowadzenie

Problem podjęty w niniejszym artykule skupia się na powstaniu, redakcji, profilu i szacie graficznej „Wiadomości Skautowych” w 1916 r., organu wydawniczego jednej z największych organizacji skautowych (Polskiej Organizacji Skautowej) działających na ziemiach polskich w czasie I wojny światowej. Stąd też bazą źródłową stały się głównie artykuły zamieszczone w 18 numerach tego pisma. Oprócz tego w pracy wykorzystano źródła dotyczące Polskiej Organizacji Skautowej, które znajdują się w Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim, w zespole: Polska Organizacja Skautowa 1911-20 [1932-1937]. Pomocne okazały się również inne opracowania dotyczące skautingu, szczególnie ukazujące początki kształtowania się tego ruchu w Polsce, i pierwszych twórców tej organizacji. Należy tu wymienić przede wszystkim książkę H. Bagińskiego pt. „*Geneza polskiego skautingu*”. Wreszcie artykuł powstał w oparciu o pracę magisterską p. Magdaleny Szymańskiej pt. *Tematyka harcerska na łamach „Wiadomości Skautowych”*, napisaną pod kierownictwem ks. Wojciecha Guzewicz w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UWM w 2010 r. i jest jej kontynuacją i rozwinięciem.

Ks. Wojciech Guzewicz – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ORCID: 0000-0002-6759-0856, e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl.

Magdalena Szymańska – absolwentka Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, e-mail: magdalena.szymańska@uwm.edu.pl.

1. Geneza i rozwój

Wiadomości o skautingu dotarły na ziemię polskie (znajdujące się pod zaborami) w 1909 r. Od roku 1910 samorzutnie powstawały zastępy i drużyny. W zaborze austriackim skauting działał legalnie, w pozostałych w konspiracji. Zaproponowany przez gen. Roberta Baden-Powella nowy system wychowawczy postrzegany był jako dobry sposób wychowania młodzieży na żołnierzy i przyszłych obywateli odrodzonej Polski. Dlatego skautingiem zainteresowały się przede wszystkim organizacje niepodległościowe, m.in. „Zarzewie” (organizacja akademicka, która w ramach Polskich Drużyn Strzeleckich przygotowywała młodzież do walki o niepodległość), „Sokół” (towarzystwo sportowe o charakterze patriotycznym) i „Eleusis” (katolickie stowarzyszenie abstynenckie). Przy lwowskim „Sokole” powstało Związkowe Naczelnictwo Skautowe, a Andrzej Małkowski zorganizował pierwszy kurs skautowy na początku 1911 r. W dniu 22 maja 1911 r. Andrzej Małkowski wydał rozkaz tworzący oficjalnie pierwsze cztery drużyny skautowe we Lwowie (jest to często uznawane jako symboliczny dzień powstania harcerstwa). W zaborze rosyjskim w końcu 1911 r. powstała nielegalna Naczelna Komenda Skautowa (NKS) skupiająca samorzutnie powstające drużyny. W zaborze pruskim pierwsze drużyny skautowe powstały w Poznaniu w 1912 r. Ważnym wydarzeniem pierwszego okresu tworzenia polskiego skautingu był wyjazd polskich skautów ze wszystkich zaborów we wspólnej reprezentacji (pod wodzą Andrzeja Małkowskiego) na zlot skautów w Birmingham w lipcu 1913 r.¹

Podczas I wojny światowej działalność skautowa uległa zmianie ze względu na zmobilizowanie części instruktorów i skautów do armii zaborczych oraz wstępowanie skautów do Legionów Polskich. Grupy harcerek i harcerzy podejmowały służby pomocnicze dla Legionów oraz organizowały pomoc dla ofiar wojny, sierot, uciekinierów. 1 listopada 1916 r. w Warszawie odbył się zjazd zjednoczeniowy, zorganizowany przez wszystkie organizacje harcerskie działające w byłym zaborze rosyjskim. W jego wyniku powstała nowa organizacja pod nazwą Związek Harcerstwa Polskiego, który jako odznaki organizacyjne przyjął krzyż harcerski i lilijkę. W ten sposób harcerstwo usamodzielniało się, wychodząc spod nadzoru i opieki

¹ *Historia harcerstwa*, <https://zhp.pl/odkryj/historia-harcerstwa> (22.09.2021); B. Kowalczyk, „Wszystko co nasze Polsce oddamy”: z dziejów harcerstwa polskiego, „Życie i Myśl” 1996, nr 4, s. 31-42; H. Bagiński, *Geneza polskiego skautingu*, ZHP Chorągiew Białostocka, Warszawa [2011].

innych organizacji. Tuż przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości, w dniach 1 i 2 listopada 1918 r., w Lublinie obradował zjazd przedstawicieli wszystkich polskich ośrodków skautowych. Postanowiono na nim utworzyć wspólną dla wszystkich organizację – Związek Harcerstwa Polskiego².

Od 1 stycznia 1916 r. zaczął ukazywać się organ urzędowy Naczelnej Komendy POS – „Wiadomości Skautowe”. Był to dwutygodnik wydawany w Piotrkowie³. Pismo to skierowane było do młodzieży harcerskiej oraz starszych członków ruchu, w zamyśle twórców zamieszczano w nim informacje niezbędne dla każdego członka organizacji⁴. Oprócz licznych artykułów dotyczących związku, publikowano teksty poruszające również kwestie z dziedziny metodyki i techniki prac skautowych, przyrodoznawstwa, historii i geografii. Podczas III Zjazdu POS jego uczestnicy ustalili, że każdy członek organizacji powinien wspierać to pismo m.in. poprzez nadsyłanie artykułów, korespondencji oraz prenumeratę⁵.

Wydawcą pisma i jednocześnie redaktorem naczelnym był Kazimierz Rudnicki. Przy tworzeniu pisma posługiwano się techniką druku wypukłego, czyli typografią. Pomimo wielu kontrowersji, zarzutów współpracy z partiami politycznymi, „Wiadomości Skautowe” wychodziły z Drukarni Państwowej pod zarządem Departamentu Wojskowego NKN. Zainteresowani mogli nabywać gazetę bądź w sprzedaży bezpośredniej, bądź też w formie prenumeraty. Drużyny w poszczególnych okręgach miały zajmować się rozpowszechnianiem pisma i pozyskiwaniem nowych prenumeratorów.

Od 1 marca 1916 r. zaczął ukazywać się „Dodatek Ilustrowany”, który był skierowany do młodszych skautów. Początkowo wydawcy planowali, że będzie on dołączany do „Wiadomości Skautowych” pierwszego dnia każdego miesiąca, z czasem zaś miał ukazywać się z każdym numerem i tak w rezultacie już zostało. Wyrażano pragnienie, aby „Dodatek...” był całkowicie poświęcony młodszymi członkom organizacji.

Nie ulega wątpliwości, że dzięki pismu nastąpił rozwój harcerstwa w Polsce. Powstawały kolejne drużyny, nowi członkowie wstępowali w sze-

² T. Huk, *Związek idei z życiem narodu na przykładzie genezy i ewolucji ruchu harcerskiego w Polsce: opracowanie „Encyklopedii harcerstwa”*, „Harcerstwo: rocznik naukowy Muzeum Harcerstwa” 2018, nr 1, s. 189-197; Koźniewski K., *I zawsze krzyż oksydowany...: refleksja nad historią harcerstwa w Polsce 1911-1986*, Wydaw. Literackie, Kraków 1990.

³ Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Polska Organizacja Skautowa 1911-1920 [1932-1937], sygn. 90, 1911-1918: Historia Tajnego Skautingu i Harcerstwa Piotrkowskiego. Historia Harcerstwa Piotrkowskiego, k. 11-12.

⁴ Redakcja, *Do czytelników*, „Wiadomości Skautowe” 1916, nr 3, s. 8.

⁵ T.A. Kowalski, *III Zjazd*, „Wiadomości Skautowe” 1916, nr 2, s. 5.

regi organizacji. Zastępom i drużynom dawano tym samym narzędzie do prowadzenia organizacji. Działo się tak dzięki artykułom zamieszczanym na łamach gazety, w których autorzy podkreślali ważność pracy harcerzy, odwołując się do postaw patriotycznych, agitowali do wstępowania do Legionów i czynnej walki o wolność i niepodległość Ojczyzny.

2. Redaktorzy naczelni i autorzy

Zgodnie z uchwałami podjętymi podczas III zjazdu POS, redagowaniem pisma mogli zajmować się praktycznie wszyscy członkowie organizacji, wystarczyło tylko przesłać potrzebne materiały, np. relacje z prac prowadzonych w poszczególnych okręgach działalności ruchu. Przede wszystkim jednak opracowywaniem materiałów zajmowały się osoby, które stworzyły POS i sprawowały w nim kierownicze stanowiska. Inicjator zespolenia ruchu harcerskiego na terenie Piotrkowa i okolic, współtwórca organizacji – Jan Sikorski⁶ był autorem największej liczby artykułów, jakie pojawiły się na łamach „Wiadomości Skautowych”. Najczęściej poruszaną przez niego tematyką była strona ideowa organizacji, zachęcanie młodzieży do przyjmowania określonych postaw, podkreślanie roli patriotyzmu w życiu każdego skauta. Z artykułów Sikorskiego można było łatwo wyczytać, że namawiał on do czynnej służby na frontach I wojny światowej. Nie czynił tego wprost, podkreślał jednak, że nie można umniejszać ważności Legionów. Przyczyną tej jego postawy zapewne był fakt, że w czasie I wojny światowej również walczył w tej formacji⁷.

Redaktorem naczelnym pisma i jednocześnie jego wydawcą był Kazimierz Rudnicki. Jeszcze przed rozpoczęciem wydawania „Wiadomości Skautowych” był związany z harcerstwem, wszedł bowiem w skład Zarządu Pierwszego Patronatu Skautowego w Piotrkowie⁸. Poza swoją funkcją pisał również artykuły do innego pisma ukazującego się w tym mieście w latach 1916-1918 – „Wiadomości Polskich”. Podobnie czynili także pozostali autorzy „Wiadomości Skautowych”, m.in. Iza Moszczeńska⁹. Artykuły redak-

⁶ Jan Sikorski był także przewodniczącym Naczelnej Komendy Polskiej Organizacji Skautowej oraz naczelnym komendantem drużyn skautowych skupionych wokół tej organizacji.

⁷ J. Sikorski był legionistą rezydującego w Piotrkowie (początek 1915 r.) Departamentu Wojskowego NKN.

⁸ Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Polska Organizacja Skautowa 1911-1920 [1932-1937], sygn. 90, 1911-1918, k. 15.

⁹ *Z życia młodzieży. Współczesne skautowe pisma młodzieży polskiej*, „Orka” 1916, nr 1, s. 12.

tora naczelnego, podobnie jak publikacje J. Sikorskiego, miały charakter ideowy, odwoływały się do pożądaných (wg organizacji) postaw młodzieży. W 18 numerach pisma możemy odnaleźć 3 artykuły autorstwa Kazimierza Rudnickiego.

Jedną z osób publikujących na łamach „Wiadomości Skautowych” był także Michał Rowita Witanowski. Pełnił on funkcję prezesa Piotrkowskiego Towarzystwa Krajoznawczego, ponadto był zasłużonym działaczem społecznym Piotrkowa. Podobnie jak Kazimierz Rudnicki był członkiem Patronatu Skautowego w Piotrkowie. W swoich artykułach propagował poznanie kraju ojczystego właśnie przez bezpośredni kontakt, tj. przez wycieczki, kontakt z przyrodą, ciekawymi ludźmi, zabytkami architektonicznymi i historycznymi itp.¹⁰

W formie korespondencji na łamach „Wiadomości Skautowych” wypowiadał się głównie Bronisław Bielawski. Z chwilą utworzenia w Piotrkowie okręgu POS, w marcu 1915 r., objął jego komendę. Z powodu wyjazdu z miasta we wrześniu 1916 r. ustąpił ze stanowiska, a władzę powierzył Kazimierzowi Zagrzejewskiemu¹¹.

Jednym z autorów publikujących na łamach „Wiadomości Skautowych” był także K. Zagrzejewski. Urodził się w Piotrkowie 10 października 1873 r., studiował m.in. na Politechnice w Karlsruhe¹² na wydziale technologii chemicznej i mechanicznej. 4 października 1916 r. został mianowany przez Naczelną Komendę POS Komendantem V Okręgu w Piotrkowie w szarży drużynowego¹³. Był również założycielem miejscowego koła „Polskiego Związku Skautowego”.

Autorzy publikujący na łamach „Wiadomości Skautowych” byli związani ze skautingiem oraz POS. Wspomagali młodszych harcerzy nie tylko poprzez swoje artykuły, ale poprzez swoją pracę na rzecz drużyn, poznawania ojczyzny, przekazywanie elementarnych wiadomości. Dzięki swoim aktywnościom znali problemy ówczesnej młodzieży skautowej oraz oddziaływali na nią, podkreślając właściwe postawy, jakie miały przyświecać członkom stowarzyszenia. Tak więc ich publikacje nie miały jedynie zabarwienia czysto teoretycznego.

¹⁰ M.R. Witanowski, *Poznaj swój Kraj ojczysty!*, „Wiadomości Skautowe” 1916, nr 5, s. 2.

¹¹ Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Polska Organizacja Skautowa 1911-1920 [1932-1937], sygn. 90, 1911-1918, k. 28.

¹² Karlsruhe – miasto w południowo-zachodnich Niemczech.

¹³ Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Polska Organizacja Skautowa 1911-1920 [1932-1937], sygn. 90, 1911-1918, brak pag.

Tym, co wyróżniało „Wiadomości Skautowe”, był m.in. brak stałych współpracowników w tworzeniu pisma. Sporadycznie zdarzało się, że ktoś napisał większą liczbę artykułów niż 1 lub 2. Z reguły publikacje miały charakter incydentalny, pisane były w sposób akceptowany przez kierownictwo POS.

3. Profil i szata graficzna

Pisma skierowane do młodzieży w latach trwania I wojny światowej, kiedy nie istniało jeszcze państwo polskie, miały charakter albo wychowawczy, albo agitacyjny. Autorzy piszący w pierwszego typu periodykach starali się przede wszystkim wesprzeć rozwój młodzieży, natchnąć ją odwagą i wiarą we własne siły, pokierować tak dążenia młodych ludzi, by były właściwe. Nie poprzez narzucanie autorytetu, lecz dzięki wsparciu swobodnie rozwijających się zdolności umysłu i charakteru młodzieży¹⁴.

Pismem, które pretendowało do miana czasopisma o takim właśnie charakterze, były „Wiadomości Skautowe”. Jednak jak określały to inne gazety¹⁵ ukazujące się w tym samym czasie, profil „Wiadomości Skautowych” można było określić bardziej jako agitacyjny¹⁶ niż wychowawczy¹⁷.

W organie urzędowym Naczelnej Komendy POS brak było artykułów skautowych w sensie ideowym i „fachowym”. Z kolei publikowano materiały o treściach społeczno-politycznych. Fakt ten może zastanawiać, zwłaszcza jeśli przyjrzymy się podtytułowi pisma – „Wiadomości Skautowe” – „Organ Naczelny POS”¹⁸.

Interpretowano to na różne sposoby, m.in. tak, że kierownicy ruchu nie skautom do powiedzenia nie mają z zakresu wiadomości harcerskich, lub też że ich celem nie jest bynajmniej przekazywanie tego typu treści. Stanowisko to wyjaśnił redaktor naczelny pisma, Kazimierz Rudnicki. Podkreślił, że zasadniczym celem pisma był czynnik wychowania społecznego. Dopiero na drugim miejscu wymienił on wiadomości praktyczne oraz

¹⁴ *Z życia młodzieży...*, s. 10.

¹⁵ Chodzi o gazetę, której pierwszy i ostatni numer ukazał się w Wiedniu w 1916 – „Orka”.

¹⁶ „Wszelka agitacja bowiem to nie pielęgnowanie troskliwe młodej duszy, ale zabijanie najszlachetniejszych jej porywów i dążeń. Miasto bowiem rozniecić tlejący w każdym młodzieńcu ogień zapału i poświęcenia się dla rzeczy wielkich, zużywa agitacja jego iskry dla celów partyjnych”. Zob. *Z życia młodzieży...*, s. 11.

¹⁷ M. Szymańska, *Tematyka harcerska na łamach „Wiadomości Skautowych”*, Olsztyn 2010 [mps BUWM], s. 15.

¹⁸ Tamże, s. 12.

sprawozdania z postępującej pracy skautów¹⁹.

Tym ostatnim zagadnieniom poświęcono mało zainteresowania, szczególnie w pierwszym okresie ukazywania się pisma. Tak jak określono cele „Wiadomości Skautowych” podczas III Zjazdu POS, tak twórcy skupili się przede wszystkim na kształtowaniu odpowiednich, w zamyśle autorów, postaw. Autorzy oraz kierownicy POS różnie interpretowali znaczenie pojęcia „czynnik wychowania społecznego”. W głównej mierze oznaczał on agitacyjną frazeologię patriotyczną²⁰.

Twórcom „Wiadomości Skautowych” zarzucano także umieszczenie w piśmie treści nieodpowiednich dla młodzieży. Tym bardziej zasługują ten fakt na krytykę, jeśli zamysłem autorów było wychowywanie młodych ludzi. Ta niewłaściwa tematyka to przede wszystkim rozprawianie się na forum pisma z przeciwnikami politycznymi jego autorów. Miało to na celu uniemożliwienie tym ludziom pracy z młodzieżą skautową poprzez przedstawienie ich działań niemal jako zdrady narodowej, zniechęcenie harcerzy do przyjmowania postaw niepodległościowych²¹. Świadczyło to o wybitnie agitacyjnym profilu pisma.

Trudno nie przyznać racji autorom krytykującym taki charakter „Wiadomości Skautowych”, cele wychowawcze powinny być realizowane przede wszystkim poprzez rozwój sprawności fizycznej młodzieży czy krzewienie odpowiednich postaw moralnych. Oskarżenia kierowane w stronę dawnych władz ruchu nie były właściwą postawą prezentowaną przez osoby współtworzące pismo. Zwłaszcza wyrażone na łamach tej gazety – kierowanej do młodzieży. Krytycy takiego sposobu prezentowania rzeczywistości zarzucali jeszcze inne niedociągnięcia oraz błędy osobom publikującym na łamach pisma.

W artykułach nie można wprost nie zauważyć niekonsekwencji autorów w pisanych przez nich publikacjach. Z jednej strony umieszczają oni hasła organizacji – „Ojczyzna”, „Nauka”, „Cnota”, podkreślają ważność prawa skautowego, zwłaszcza punktu 7 – „skaut jest karny i posłuszny”, a z drugiej piszą o rozłamie w ruchu skautowym w Warszawie i wychwalają nieposłuszeństwo młodych ludzi wobec kierownictwa organizacji²².

Głównym jednak niedociągnięciem osób zajmujących się pisaniem ma-

¹⁹ T.A. Kowalski, *III Zjazd...*, s. 5.

²⁰ M. Szymańska, *Tematyka harcerska na łamach „Wiadomości Skautowych”*, s. 15n.

²¹ J. Sikorski, *Powstanie i rozwój skautingu. Skauting w Polsce*, „Wiadomości Skautowe”, 1916, nr 4, s. 3.

²² *Korespondencje*, „Wiadomości Skautowe” 1916, nr 5, s. 4-5.

teriałów do pisma było, oprócz nieodpowiedniego rozumienia funkcji wychowawczych, zaniedbywanie praktycznych informacji na temat działalności skautów, brak profesjonalnego potraktowania tego tematu, zwłaszcza przez kierownictwo (twórcy nazwali swoją gazetę „organem naczelnym POS”)²³.

Autorzy artykułów, jakie ukazywały się na łamach „Wiadomości Skautowych”, byli związani z organizacją jak i całym ruchem harcerskim na terenie Piotrkowa i okolic. Dziwi zatem tak mała liczba publikacji poświęconych wiadomościom praktycznym, sprawozdań ze zbiórek, czy wycieczek. Ignorowanie tego typu tematów świadczyło o niedocenianiu tego rodzaju praktyk w pracy innych zastępów skautowych.

Spośród zarzutów, jakie napotkali twórcy „Wiadomości Skautowych”, wymienić można również niekompetencję i niedopracowanie tematów. Oprócz wzniosłych haseł i niewątpliwego zapału młodzieży skautowej do pracy brak jest konkretnych postulatów, by kształtować charaktery we właściwy sposób, brak jest różnorodnego spojrzenia na prezentowane zjawiska i problemy. Współpraca z innymi organizacjami skautowymi, jakie w owym czasie istniały i działały na terenie różnych zaborów, również została potraktowana zbyt ogólnikowo, z pominięciem ważniejszych towarzystw skupiających harcerzy²⁴. Na łamach pisma współpraca taka praktycznie nie istniała, tak jakby nie istniały inne organizacje młodzieżowe.

Zamysł stworzenia pisma skautowego w owym czasie był jak najbardziej słuszny i potrzebny, jeśli miał na celu kształtowanie młodzieży i wzorców postępowania. Naganne było jednak włączanie sporów ideologiczno-politycznych i konfliktów wewnątrz organizacji do gazety przeznaczonej dla młodych odbiorców.

Szata graficzna „Wiadomości Skautowych” była uboga. Na pierwszej stronie umieszczono tytuł pisma wraz z podtytułem: „Wiadomości Skautowe. Organ naczelnny Polskiej Organizacji Skautowej”. Umieszczono go na jasnym tle, aby był widoczny wśród otaczających go ozdobników graficznych. Po obu stronach tytułu znalazły się symbole skautingu – lilijki harcerskie²⁵. Autor tego projektu umieścił je w tarczy heraldycznej, co miało

²³ *Z życia młodzieży...*, s. 13.

²⁴ M. Szymańska, *Tematyka harcerska na łamach „Wiadomości Skautowych”*, s. 16n.

²⁵ Stworzona przez Baden-Powella, stylizowana w różny sposób, używana jest przez większość męskich organizacji skautowych na świecie. W Polsce jako pierwsza lilijkę za swój symbol przyjęła Polska Organizacja Skautowa, powstała na wiosnę 1915 r. w Piotrkowie. Zob. <http://www.szczep62.yoyo.pl/lilijka%20harcerska.htm> (19.05.2021).

nadać im odpowiednio poważny charakter. Obie lilijki były odpowiednikiem znaku herbowego. Pod tytułem umieszczono napis „Czuwaj” – pozdrowienie harcerzy. Na winiecie tytułowej umieszczono po obu stronach pod lilijkami napis „Hasłem naszym: Ojczyzna Nauka i Cnota”. W tych słowach zawierała się istota pracy i działalności POS. Pod całością widniał podpis twórcy – K. Zaborowski.

Strona tytułowa w każdym numerze „Wiadomości Skautowych” wyglądała tak samo. Jej górną część zajmował tytuł w oprawie graficznej, zaś pod spodem informacja o cenie numeru pojedynczego – 20 groszy (10 kopiejek)²⁶, w prenumeracie: rocznej – 4 korony (2 ruble), półrocznej – 2 korony (1 rubel). Znajdował się tam także komunikat o cenie ogłoszeń (w zależności od ich preferowanej wielkości) oraz adres redakcji pisma, godziny urzędowe oraz czas i miejsce, gdzie można było skontaktować się z redaktorem naczelnym. Poza tym umieszczono wzmiankę, że pismo ukazuje się dwa razy w miesiącu.

Wewnątrz numeru, podobnie jak i na pierwszej stronie, szata graficzna praktycznie nie istniała. Zdjęcia pojawiały się sporadycznie, zazwyczaj osób znanych, poważanych – m.in. Piłsudskiego. Zdjęć ilustrujących znaczące wydarzenia w życiu harcerzy było niewiele. Wśród 18 numerów „Wiadomości Skautowych”, które się w ogóle ukazały, tylko w połowie umieszczono zdjęcia bądź ilustracje. Przy artykułach dotyczących wiadomości praktycznych najczęściej umieszczano rysunki w celu zobrazowania tego, co zostało zawarte w tekście. Brak było tzw. stopki redakcyjnej, jedynie po podpisach umieszczanych na końcu artykułów można było zorientować się, kto publikował w danym numerze. W zasadzie nie było odpowiedniego zakończenia poszczególnych numerów. Na końcu znajdowała się przeważnie dalsza część artykułu z poprzedniej strony bądź też ogłoszenia. W zależności od potrzeby umieszczano tam również sprostowania, ale były to wypadki incydentalne.

Na łamach „Wiadomości Skautowych” zamieszczano także ogłoszenia, które pochodziły zazwyczaj od samej redakcji lub kierownictwa POS. Były one wyraźnie oddzielane od reszty tekstu i wyróżniane.

Rok 1916 był okresem bardzo trudnym w historii ziem polskich. Państwo praktycznie nie istniało. Jedynie od Polaków zależało, czy duch narodowy przetrwa, czy też nie. Tym bardziej godne uwagi jest funkcyjono-

²⁶ Od numeru 16 „Wiadomości Skautowych” cena pojedynczego numeru wynosiła 20 halerzy (15 fenigów).

wanie w owym czasie organizacji, która skupiała ludzi zaangażowanych, połączonych wspólnym celem: była nim wolna i niepodległa Polska. Autorzy publikujący w „Wiadomościach Skautowych” oddają atmosferę tamtych czasów, poprzez swoje materiały wspierają ludzi, którzy przez lata niewoli mogli zatracić patriotycznego ducha.

Zakończenie

„Wiadomości Skautowe” powstały w 1916 r. i były organem naczelnym POS skierowanym do wszystkich harcerzy skupionych w tym stowarzyszeniu. Periodyk w zamyśle twórców miał odzwierciedlać postępy pracy harcerzy. Poprzez publikowane materiały autorzy starali się zachęcać młodzież do wstępowania do drużyn skautowych, a następnie do Legionów Polskich. Dzięki hasłom walki o niepodległość ojczyzny chciano pozyskać większą liczbę członków.

Artykuły, jakie zostały zamieszczone w „Wiadomościach Skautowych”, mają głównie charakter agitujący, nawołujący harcerzy do pracy na rzecz wolnej Polski. Autorzy publikujący w piśmie prezentowali obraz harcerza jako jednostki zaangażowanej w walkę o odzyskanie przez Polskę niepodległości, osoby nieustannie pracującej nad rozwojem swoich cech zarówno fizycznych, jak i psychicznych. Miało to miejsce w czasie wyjątkowym, był to wstępny okres kształtowania się ruchu podczas I wojny światowej. Z badanych artykułów wyłaniał się ideał skauta-legionisty.

Wizerunek społeczności harcerskiej nie był ukazywany jako idealny. Ważne było wielopoziomowe podejście do tematu, z jednej strony szczytne cele przyświecające pracy skautów, a z drugiej nie zawsze właściwe postawy ich kierowników, często przeczące wychowawczym założeniom organizacji.

Z analizy artykułów wynika, iż polski skauting w roku 1916 był jeszcze niespójny, poszczególne organizacje działające na terenie różnych zaborów nie były do siebie przyjaźnie nastawione, nierzadko wzajemnie się zwalczały. Główną rolę odgrywała tu przynależność do danej opcji politycznej, co znalazło również wydzźwięk w publikowanych artykułach. Walka pomiędzy różnymi obozami politycznymi przeniosła się również na łamy „Wiadomości Skautowych”.

Streszczenie

Artykuł przedstawia powstanie, redakcję, profil i oprawę graficzną „Wiadomości Skautowych” w 1916 r., czasopisma Polskiej Organizacji Harcerskiej – jednej z największych organizacji harcerskich działających w Polsce w czasie I wojny światowej. Opiera się głównie na artykułach opublikowanych w 18 numerach tego czasopisma.

Słowa kluczowe: „Wiadomości Skautowe”,

„Wiadomości Skautowe”. Establishment – editing – characteristics

Summary

The article presents the creation, editing, profile and graphic design of „Wiadomości Skautowe” in 1916, the periodical of the Polish Scout Organization - one of the largest Scouting Organizations Operating in Poland during the First World War. It is based mainly on articles published in 18 issues of this magazine.

Key words: „Wiadomości Skautowe”, *scouting in Poland, scout press in 1916.*

Bibliografia

Historia harcerstwa, <https://zhp.pl/odkryj/historia-harcerstwa> (22.09.2021).

Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim, Polska Organizacja Skautowa 1911-20 [1932-1937], sygn. 90, 1911-1918: *Historia Tajnego Skautingu i Harcerstwa Piotrkowskiego. Historia Harcerstwa Piotrkowskiego.*

Z życia młodzieży. Współczesne skautowe pisma młodzieży polskiej, „Orka” 1916, nr 1, s. 12.

Szymańska M., *Tematyka harcerska na łamach „Wiadomości Skautowych”*, Olsztyn 2010 [mps BUWM].

Huk T., *Związek idei z życiem narodu na przykładzie genezy i ewolucji ruchu harcerskiego w Polsce: opracowanie „Encyklopedii harcerstwa”*, „Har-

cerstwo: rocznik naukowy Muzeum Harcerstwa” 2018, nr 1, s. 189-197.

Kowalczyk B., „*Wszystko co nasze Polsce oddamy*”: z dziejów harcerstwa polskiego, „*Życie i Myśl*” 1996, nr 4, s. 31-42.

Koźniewski K., *I zawsze krzyż oksydowany...: refleksja nad historią harcerstwa w Polsce 1911-1986*, Wydaw. Literackie, Kraków 1990.

Bagiński H., *Geneza polskiego skautingu*, ZHP Chorągiew Białostocka, Warszawa [2011].

„*Wiadomości Skautowe*” 1916, nr 1-18.